

PŮSOBNÍ DUCHŮ FORMY A DALŠÍCH BYTOSTÍ. UZLOVÉ BODY V DĚJINÁCH LIDSTVA

**Apostata - Brahe,
Mikuláš Kusánský - Mikuláš Koperník**

Rudolf Steiner

Poznání průběhu vývoje takových individualit, které jsme mohli včera sledovat, abych tak řekl, přes dvě inkarnace, nám dovoluje poněkud nahlédnout do tajuplného působení vesmírných duchů během vývoje lidstva, během lidských dějin. Neboť podíváme-li se na obrazy, jež jsme si včera mohli alespoň v nástinu předestít, obrazy Juliana Odpadlíka a pak dalšího projevení téže individuality v průběhu vývoje lidstva ve velkém astronomovi Tychu Brahovi, pak si můžeme povšimnout zvláště jedné věci. Právě u osobností, které v dějinách něco znamenají, můžeme pozorovat, že svéráz jejich individuality působí z jedné inkarnace do druhé, že se však v tomto čistém reinkarnačním sledu modifikujícím účinkem uplatňuje to, co chtějí v dějinách uskutečnit vyšší duchovní individuality horních hierarchií a k čemu jen používají jednotlivé lidi jako nástroje.

Neboť si musíme říci: Individualita, jež se tu objevila jako Julianus Apostata, měla ve 4. století po Kristu za úkol dát jaksi poslední popud k tomu, aby poklady spirituální moudrosti dřívějších epoch vývoje lidstva naposledy mohutně vzplanuly a byly tak uchráněny před osudem, který by je byl snadno potkal, kdyby hospodaření s těmito poklady bylo přenecháno jen vzestupujícímu křesťanství. A na druhé straně si musíme říci, že individualita, jež se inkarnovala v osobnosti a měla to štěstí, že byla zasvěcena dokonce do eleusinských mystérií, měla při své opětovné inkarnaci podmínky, aby na sebe nechala působit nekonečné množství dobových sil a bytostí, jež do doby zasahují, jak se to mělo v 16. století stát.

A vskutku nám bude zcela srozumitelná velikost a mohutnost, kterou jsme včera viděli u osobnosti Tycha Braha a kterou si lze vysvětlit tím, že v případě Tycha Braha se ve spojení s mikrokosmem mohlo objevit nesmírné množství makrokos- mického vědění, prostě proto, že byl v dřívější inkarnaci zasvěcencem. Studium okultních dějin tak zjišťujeme, že jsou to sice bezprostředně lidé, kdo tvoří dějiny, ale dějiny jsou v konečném důsledku srozumitelné jen tehdy, najdeme-li souvislost mezi jednotlivými osobnostmi, jež se v dějinách objevují a zase umírají, a individuálními vlákny, která jaksi procházejí celým vývojem lidstva a v osobnostech se reinkarnují. Musíme si s tím však vždy spojovat to, co sem skrze mocnosti jiných hierarchií proudí z jiných, nadfyzických světů, chceme-li porozumět lidstvu na povrchu naší Země v průběhu dějin.

Při našem výkladu jsme ovšem viděli, že ve všech kulturních údobích po atlantské katastrofě působily prostřednictvím lidí jisté nadřazené mocnosti z vyšších hierarchií. Řekli jsme, že nejvýrazněji se to objevuje u staroindické duše, která je v jistém smyslu pouze jevištěm pro působení vyšších duchovních bytostí. O něco více to pak ustupuje v duši Praperšana. A pak jsme viděli, že v egyptsko-chaldejské kultuře již měla duše za úkol - zvláště výrazně to vidíme u babylonské duše - snést to, co je nadosobní, dolů do osobní sféry, snést spiritualitu dolů na fyzickou pláň. Osobnost tedy nabývá tím více na významu, čím více se blížíme k řeckému období a v něm pak máme, musíme říci, působení Já v Já, úplné rozvinutí osobnosti u silných a výrazných

postav, s nimiž se v řeckém období setkáváme. U Řeků a později u Římanů nejvíce ustupovalo to, co může být individualitě dáno prozatím jen z vyšších světů, naopak do popředí vystupovalo to, co člověk projevuje ve své osobnosti jako své vlastní lidství.

Může ovšem vytanout otázka (a teprve její zodpovězení nám hlouběji objasní celý okultní průběh dějin): Co je to vlastně za duchy, kteří působili skrze Indy, Praperšany, skrze Babyloňany, Chaldejce a Egyptány; ke které hierarchii patří? Na základě bádání v okultních pramenech, jež je pro nás možné, můžeme v jistém ohledu říci, které individuality vyšších hierarchií používaly v každé z uvedených epoch lidi jako nástroje, aby skrze ně působily. Do dávné indické duše, tedy do duše, která byla jaksi kulturně tvůrčí bezprostředně po atlantské katastrofě, vlévaly své síly bytosti, jež jsme zvyklí nazývat angeloí neboli andělé. Máme tedy v jistém ohledu pravdu, říkáme-li: Když promluvil dávný Ind, když vyslovil to, co zachvívalo jeho duši, pak tomu bylo tak, že skrze duši nepromlouvalo vlastní jáství, nýbrž anděl, angelos. Jelikož se anděl nachází jen jeden stupeň nad člověkem, je z bytostí vyšších hierarchií člověku nejpříbuznější, a proto se mohl ve své osobitosti vyslovit nejvíce. To, co je člověku cizí, se nejvíc uskutečňuje právě v indickém způsobu vyjadřování, protože anděl je člověku nejpříbuznější, a může se tudíž jako anděl nejzřetelněji vyslovovat.

Již méně se ve své bezprostřední osobitosti mohly vyslovovat bytosti vyšších hierarchií, jež se vyslovovaly skrze Praperšany. Neboť skrze duši praperského národa promlouvaly bytosti následujícího vyššího stupně, archandělé. A protože stojí o dva stupně výše než člověk, je to, co mohou vyslovovat prostřednictvím lidských nástrojů, jejich vlastní podstatě vzdálenější než to, co mohli prostřednictvím Indů vyslovovat andělé. Tak se věc stupeň za stupněm stává stále lidštější. Nicméně ono proudění shůry, z vyšších hierarchií je pořád tady. Skrze duši babylonského, chaldejského a egyptského obyvatelstva se vyslovují duchové osobnosti. Proto se tu také nejvíce projevuje osobnost; tady je to, co člověk ještě dokáže vyslovit z onoho proudu shůry, svému původu nejčistější a stává se nejvíce lidsky-osob-ním. Jdeme-li tedy dále k babylonsko-egyptskému údobí, máme pokračující zjevení andělů, archandělů a duchů osobnosti.

Zvláště u Peršanů můžeme podrobně sledovat, že měli povědomí o tom, že tu jako nejhlavnější duchové působí archandělé - že působí v tom, co můžeme nazývat celkovým lidským organismem. Chceme-li ovšem zkoumat působení toho, co proudí z vyšších hierarchií, nesmíme brát v potaz průměrného Peršana. Ono to sice proudilo i k průměrnému Peršanovi, avšak vědět, jak se to děje, a vidět do toho mohli jen přírodní žáci inšpirátora praperské kultury, samotného Zarathuštry. A ti to skutečně věděli, neboť si možná vzpomenete - z různých výkladů Zarathuštrova učení, které jsem sám už podal, nebo i z toho, co je známo exoterně - že v názoru Praperšanů se prvotní božstvo Zurvan akarana projevuje skrze dvě protichůdné mocnosti Ormuzda a Ahrimana.

Dávným Peršanům bylo ovšem jasné, že takové věci, projevující se v člověku, pocházejí z makrokosmu a že jevy makrokosmu, zejména tedy pohyby a postavení hvězd, mají tajuplnou souvislost s tím, co spočívá v mikrokosmu, v člověku. Proto Zarathuštrovi žáci viděli vnější výraz, obraz Zurvana akarany - toho, co po všechny časy věčně „vá a tká“ jako prvotní prabytost - ve zvěrokruhu, přičemž slovo „zodiak“ dosud upomíná na pojem Zurvan akarana. Zarathuštrovi žáci to tedy viděli ve zvěrokruhu a z jeho dvanácti směrů viděli přicházet dvanáct mocností, z nichž jedna polovina směřovala ke světlé straně, lze říci ke straně světla ve zvěrokruhu, tam, kudy Slunce prochází nahoře ve dne; druhá polovina byla přivrácena k temné straně zvěrokruhu, k Ahrimanovi, jak říkali. Tedy přicházející ze dvanácti stran vesmíru a vnikající do lidské ústrojnosti - tak si Peršané představovali makrokosmické síly.

Tyto síly proudily do lidské ústrojnosti a působily a pracovaly v ní; byly tedy v člověku přítomné. Proto se to, co vzniká působením čísla dvanáct, musí lidské inteligenci ukazovat také mikrokosmicky, což znamená, že se to skrze dvanáctero ameša spentů neboli archandělů muselo projevovat i v mikrokosmu, a sice jako, abych tak řekl, poslední manifestace těchto dvanácti duchovních makrokosmických bytostí, které působily již dříve a připravovaly to, co během perské kultury pouze nabylo konečné podoby.

Dnešní fyziologie by mohla vědět, kde těch dvanáct mikroskopických protějšků dvanácti ameša spentů je. Je to dvanáct hlavních nervů vycházejících z hlavy; tyto nervy nejsou ničím jiným než něčím, co vzniklo vyzařováním dvanácti makrokosmických mocností do člověka a v člověku se ztuhlilo v hmotu. Z dvanácti stran zvěrokruhu působilo dvanáct andělských bytostí - tak si to dávni Peršané představovali - a aby postupně vytvořily to, co je dnes naší inteligencí, působily ve dvanácti paprscích na lidskou hlavu. Samozřejmě že v praperné době nepůsobily na člověka poprvé, nicméně působily nakonec tak, že máme dvanáct kosmických, archandělských záření, jež se pak v hlavě člověka ztuhlilo ve dvanáct hlavních mozkových nervů, jako kdyby tam uvnitř zmrzly v hmotu.

A protože lidé později samozřejmě vždycky vědí také to, co věděli už dříve, věděli i Peršané, že dříve, v indické kultuře, působili nižší duchové než archandělé. Stupeň nacházející se pod ameša spenty, pod archanděly, nazývali Peršané jazatové, kterých rozlišovali osmadvacet až jedenatřicet. Oni jsou tedy těmi, kdo v člověku způsobuje méně vznešenou činnost, činnost duševní. Jsou těmi, kdo vysílají své paprsky a kdo vyslovuje oněch osmadvacet, respektive třicet až jedenatřicet míšních nervů. Ve dvanácti ameša spentech zarathuštrismu a v osmadvaceti až jedenatřiceti jazatech nejbližší nižší hierarchie tedy máte moderní fyziologii makrokosmicky převedenou do duchovní, spirituální oblasti. V historickém vývoji lidstva je tomu skutečně tak, že při anatomickém „rozpitvání“ opět nalzáme to, co se původně vyskytovalo spirituálně, protože věci, jež byly dříve spirituálně přístupné jasnozření, se v pozdějších epochách objevují hmotně. Ukazuje se zde vskutku nádherný most mezi spiritualitou zarathuštrismu a materialismem naší moderní fyziologie. Bude ovšem osudem velké části lidstva, že tuto myšlenku souvislosti perských ameša spentů a jazatů s našimi nervy budou především ti, kdo dnes studují materialistickou fyziologii, považovat za bláznovství. Máme však čas, neboť perské údobí se bude úplně opakovat teprve v šestém údobí, tedy v údobí, které bude následovat po tom současném. Pak teprve bude dána základní podmínka k tomu, aby velká část lidstva mohla těmto věcem porozumět. Musíme se proto spokojit s tím, že dnes na tyto věci v duchovně-vědeckém světonázoru pouze poukazujeme. I takové poukazování je však dnes nutné, máme-li mluvit o duchovně-vědeckém světonázoru v pravém smyslu slova a nemáme-li pouze v obecných frázích upozorňovat na to, že člověk je mikrokosmickým opakováním makrokosmu.

Také v jiných končinách se vědělo, že to, co se v člověku projevuje, do něj vplývá zvenčí. Proto se například v jistých dobách germánského bájesloví mluvilo o dvanácti řekách tekoucích z Niflheimu do Múspellheimu. Těchto dvanáct řek není míněno ve fyzicko-hmotném smyslu, nýbrž jsou něčím, co při jasnozřivém pohledu jako odlesk makrokosmu proudí do lidského mi- krokosmu, do bytosti, která chodí po Zemi a působením mak- rokosmických sil se má vyvíjet. Je ovšem třeba zdůraznit, že tato proudění lze dnes v podstatě vidět jako astrální proudy, zatímco v atlantských dobách, jež následovaly bezprostředně po Lemurii, a v Lemurii samotné mohly být viděny jako éterná proudění. Proto musí planeta příbuzná Zemi, která se pouze nachází v dřívějším stadiu vývoje, vykazovat něco podobného. A jelikož z dále je často možné pozorovat věci, jež z blízka vzhledem ke svému rozptýlení našemu vnímání unikají, mohli bychom u planety podobné Zemi, kdyby byla dostatečně vzdálená a procházela stejnými vývojovými stupni jako dříve naše Země, pozorovat těchto dvanáct proudů případně ještě i dnes. Budou sice vypadat o něco jinak, než jak to kdysi vypadalo na Zemi, ovšem ta vzdálenost je nutná, neboť stojíte-li například v roji komárů, také ony útvary podobné obláčkům nevidíte; ty vnímáte jen tehdy, vidíte-li roj z dálky.

To, co jsem nyní uvedl, je základem pozorování, která hovoří o kanálech na Marsu. Základem toho, co se tu popisuje jako kanály, je ve skutečnosti to, co jsem vám právě naznačil; jedná se tu o jistá silová proudění, jež odpovídají dřívějšímu stavu Země a jež jsou ve starogermánských bájích popisována jako řeky tekoucí z Niflheimu do Múspellheimu. Něco takového je ovšem pro dnešní školskou fyziologii a školskou astronomii strašlivým kacířstvím; v průběhu příštích tisíciletí si však tyto vědy budou muset nechat líbit nejednu opravu.

To všechno pro nás může být připomenutím, do jakých hlubin moudrosti s tušením nahlížíme, vysloví-

li se prostá věta: Lidský mikrokosmos je určitým zrcadlením makrokosmu. Podobné věty nás opravdu upozorňují, že tato fráze se bezprostředně dotýká nejhlubší moudrosti; neboť věta „Člověk je mikrokosmos vůči makrokosmu“ může být skutečně pouhou triviální frází, pokud ji však správně pochopíme, může pro nás představovat shrnutí milionů a milionů jednotlivých konkrétních moudrostí. To bych chtěl zdůraznit, abych vám ukázal, jaká byla konfigurace lidských duší praperné kultury. Zejména vůdčí osobnosti tehdy tuto souvislost člověka s makrokosmem živě vnímaly.

Poté co až do babylonsko-egyptské kultury působily bytosti, které jsme postupně nazvali anděly, archanděly a duchy osobnosti, následovala ona prazvláštní řecko-latinská kultura, která vyjádřila zvláště osobnost jako takovou, působení Já v Já. Tehdy se také projevíly jisté bytosti, které se nacházejí o stupeň výše než duchové osobnosti; projevíly se duchové formy. Avšak projevení těchto duchů formy se uskutečnilo jiným způsobem než projevení duchů osobnosti, archandělů a andělů. Jak se v naší poatlantské době projevovali andělé, archandělé a duchové osobnosti? Působili na lidské nitro: Andělé tak, že inspirovali Inda, archandělé podobně u Praperšana, přesto však způsobem, že se již více uplatňovalo to, co je lidské; duch osobnosti pak jako by stál za dušemi Egyptů a pudil je k tomu, aby spirituální skutečnosti vynášeli na fyzickou pláň.

Duchové formy se projevují jinak. Projevují se zdola nahoru jako mnohem mocnější duchové, kteří nejsou odkázáni na to, že budou jako nástroj používat pouze člověka; projevují se v říších přírody rozkládajících se kolem nás, v konfiguraci bytostí nerostné, rostlinné a zvířecí říše. A člověk, chce-li poznat projev duchů formy, musí pohled obrátit ven, musí pozorovat přírodu, musí vybadat, co duchové formy vtajili do přírody. Proto člověk v řeckém údobí, kdy se manifestují v první řadě duchové formy, nepociťuje žádný přímý vliv, který má inspirující účinek. Působení duchů formy probíhá mnohem spíše tak, že člověk je vnější stránkou smyslového světa podněcován, aby se jeho smysly s potěšením, s pocitem blaha obracely k tomu, co se rozkládá kolem dokola, aby se to, co se kolem něj rozkládá, pokoušel idealizovat, ztvárnit.

Duchové formy tedy podněcují zvenčí. A jedním z hlavních duchů formy je ten, který se skrývá za Jahvem neboli Jehovou. A ačkoli je duchů formy co do počtu sedm a působí v různých přírodních říších, jsou současní lidé přesto schopni vnímat jen jednoho z nich, jehož nazýváme Jahvem. Když to všechno uvážíme, bude se nám jevit jako pochopitelné, že s blížícím se čtvrtým údobím tyto řídicí mocnosti, andělé, archandělé a duchové osobnosti, člověka víceméně opouštějí a jeho pohled se zcela obrací k vnějšímu světu, k fyzickému obzoru, kde se projevují duchové formy. Za tímto fyzickým světem se samozřejmě skrývali již dříve, jenom se jaksi neodhalovali lidskému poznání.

V údobí, které následovalo bezprostředně po atlantské katastrofě, působili duchové formy; působili v přírodních říších, v zákonech větru a počasí, v zákonech rostlin, zvířat a nerostů. Působili už i v dávnějších časech. Člověk však neobracel zrak k tomu, co tu před něj vnějším způsobem předstupovalo, neboť byl vnitřně inspirován těmi druhými [duchy]. Jeho pozornost byla odváděna od vnějšího světa. Čím to bylo způsobeno?

Jak máme rozumět tomu, že tyto jiné hierarchie, které, jak víme, stojí níže než duchové formy, uplatnily tak ovládajícím způsobem svůj vliv vůči tehdy již existujícímu působení duchů formy? Souvisí to s jedním zcela určitým periodickým vývojem celé naší Země. Pro jasnozřivý pohled, jenž se za pomoci kroniky Akáša dívá do minulosti, jsou tyto věci zcela jiné, než jak se jeví spekulacím, vyvozovaným dnes z geologických skutečností. Vrátime-li se za působnost duchů osobnosti v chaldejském období, za působnost archandělů v perském a andělů ve staroindickém období, dostaneme se do údobí naší Země, kdy atlantská katastrofa zuřila nejhůře.

Postupně se dostáváme přímo do atlantské katastrofy. To je doba, na niž poukazují pověsti různých národů vyprávějící o potopě, a skutečně to tenkrát vypadalo jinak, než jak to líčí geologické hypotézy současné doby. V ještě dřívější atlantské době to zase vypadalo úplně jinak. Člověk byl bytostí schopnou proměn. Veškerá tvářnost Země byla před touto katastrofou jiná, než jak si o ní dnes lidé nechávají zdát. Dovedete si ovšem představit, že duchovní hierarchie tenkrát působily na Zemi ještě větší měrou.

Je tu jakoby hranice mezi starým působením v atlantské době a působením v době poatlantské, hranice, která je vyplněna atlantskou katastrofou, tedy ději, jež totálně změnily tvářnost naší Země s ohledem na rozložení vodstva a pevniny. Tato období a jejich změny souvisí s velkými ději v konstelaci, v poloze a pohybu vesmírných těles spojených se Sluncem. To, co se na Zemi odehrává ve formě těchto období, je skutečně určováno z prostoru makrokosmu. Zacházeli bychom dnes příliš daleko, kdybych vám měl vyložit, jak jsou tato po sobě jdoucí období řízena, jak jsou rozřazována tím, co dnes astronomie nazývá posunem rovnodennosti. Souvisí to s postavením zemské osy vůči ose ekliptiky, souvisí to s velkými ději v konstelaci našich sousedních vesmírných těles a skutečně jsou tu zcela určitá období, v nichž v důsledku zvláštního postavení zemské osy vůči ostatním tělesům této soustavy je na Zemi zcela jiné rozložení horka a chladu, než je tomu jindy. Postavením zemské osy vůči sousedním hvězdám se mění klimatické poměry.

A skutečně: V průběhu o něco více než 25 000 let opíše naše zemská osa něco jako kužel, respektive kruh, takže stavy, které Země prožije za určitý čas, prožívá v jiné formě za 25 000 až 26 000 let znovu, ovšem na vyšším stupni. Mezi těmito velkými časovými úseky se však vždycky nacházejí menší úseky. A celý děj také nepostupuje kontinuálně, nýbrž tak, že určité roky jsou uzlovými body, zásadními zlomy, při nichž se dějí důležité věci. V tomto ohledu můžeme poukázat zvláště na to - neboť je to velmi významné pro celý historický vývoj našeho pozemského lidstva - že v 7. tisíciletí před Kristem nastal zvláště důležitý astronomický okamžik; důležitý proto, že se na základě postavení zemské osy vůči sousedním hvězdám projevil takovým rozložením klimatických poměrů na Zemi, že tehdy působila právě ona atlantská katastrofa, šest až sedm, osm tisíc let před naším letopočtem, působila totiž po dlouhou dobu.

Můžeme zde zdůraznit pouze to, co je správné, nikoli ona fantastická údobí, která se uvádějí; za námi totiž leží mnohem méně [času], než se obvykle předpokládá. V tomto období ovšem makrokosmické poměry působily ve fyzickém světě tak, že se jejich působení projevilo v oněch obrovských fyzických revolucích naší Země, které nalézáme jako atlantskou katastrofu a které úplně proměnily tvářnost Země. Šlo o nejsilnější fyzickou proměnu, nejsilnější působení makrokosmu na Zemi. Zato vliv z této strany na ducha lidí byl tenkrát nejmenší; proto méně silné mocnosti hierarchií mohly v tomto období začít na člověka uplatňovat silný vliv, který pak zvolna opět odezněl.

Tedy tam, kde duchové formy v mohutné revoltě působili na fyzický svět, neměli tito duchové tolik času působit na ducha člověka, takže fyzický svět se člověku takřikajíc ztrácel pod nohama. Člověk byl však právě během atlantské katastrofy nejvíce vytržen do duchovního světa a teprve pozvolna se v poatlantské době zase dostával do světa fyzického. Jestliže si tedy uvědomíte, že v této době, čili zhruba šest až sedm, osm tisíc let před naším křesťanským letopočtem, byl uplatňován nejmenší vliv na lidského ducha a největší vliv na fyzické poměry Země, nebude pro vás nijak obtížné představit si, že může existovat jiný časový úsek, kdy tomu bude naopak: kdy ti, kdo takovou věc mohou vědět, budou opačným způsobem vnímat nejmenší vliv na fyzický svět, zato však právě ze strany duchů formy ten největší vliv na lidského ducha.

Můžete si nejprve v duši hypoteticky vytvořit konstrukci, že v dějinách může existovat bod, kdy nastává opak velké atlantské katastrofy. To samozřejmě nebude tak snadné pozorovat; člověk, který je v naší poatlantské době tak velmi disponovaný pro fyzický svět, si totiž atlantské katastrofy, při níž zanikají světadily, okamžitě povšimne. Méně si už povšimne toho, budou-li mít duchové formy silný vliv na lidskou osobnost a jen nepatrný vliv na to, co se odehrává navenek. Okamžikem, kdy nastalo to, čeho si lidé přirozeně tolik nevšímají, je rok 1250 křesťanské éry. A tento rok 1250 je vskutku neobyčejným, historicky důležitým rokem.

Je to období, které můžeme charakterizovat zhruba takto: Duchové, abych tak řekl, cítili nutnost tím nejdůkladnějším způsobem vyjádřit, jak člověk pohlíží vzhůru k vyšším božským bytostem stojícím nad ostatními hierarchiemi, jak se snaží vytvořit si k těmto bytostem - jež zprvu vnímá jako jednotu, nejprve skrze Jahva a pak skrze Krista - vztah a všechno lidské vědění vynakládá k tomu, aby odhalil mystéria Ježíše Krista. Byla to doba, která byla zvláště vhodná k tomu, aby lidstvu byla přinesena mystéria, získávající podobu v bezprostředním spojení duchovního světa s přírodním působením.

Vidíme tedy, že tento rok byl výchozím bodem velkého a precizního rozpracování toho, v co se dříve pouze věřilo, co se tušilo: výchozím bodem dnes jen nedostatečně oceňované scholastiky. Také však byl výchozím bodem zjevení, jež se přihlásilo ke slovu v takových duchách, jakým byl například Agrippa z Nettesheimu, a jež se nejvýrazněji projevilo v celém rosikrucianství. Z toho vidíme, že chceme-li hledat hlubší síly historického vývoje, musíme věnovat pozornost ještě úplně jiným poměrům než jen těm, které jsou zjevné. Za tím, co jsem teď řekl, se skrývají například i síly, jejichž působení se uplatňuje v tehdy již existujících a doznívajících křížových výpravách. Celé evropské dějiny, zejména to, co se odehrává mezi orientem a západem, je možné jen díky tomu, že v pozadí stojí síly, které jsem teď popsal.

Můžeme tedy říci: Jsou dvě časová období, z nichž jedno může být označeno jako velký zvrat na vnější fyzické pláni a druhé jako přechodná doba všeho, co muselo žít v skrytu mystérií. Musíme si však uvědomit, že u všech těchto věcí existují zase jiné zákony, které ony hlavní zákony kříží. A tak pochopíme, že do této doby spadá výchozí bod velkých zjevení, že tato doba je velmi vhodná, aby se v ní vyskytl člověk, jenž byl kdysi jako Julianus Apostata inspirován v eleusinských mystériích. Na svou duši pak nechal působit vše, co přišlo v podobě zjevení duchů formy. Trvá to ovšem vždycky zhruba čtyři sta let, kdy působí první nápor nějakého mohutného vlivu; pak začne odeznívání a proudy se začnou jaksi oddělovat.

To, co tenkrát lidé zřeli za přírodními jevy v podobě spirituálního pozadí, tudíž působilo tak, že na ono spirituální pozadí zapomněli a uchovali si pouze vědomí přírodních jevů.

Tak tomu je v současnosti. A Tycho Brahe je zároveň jedním z posledních lidí, kteří ještě chápali spirituální skutečnost v pozadí toho, co je vnější přírodní vědou. A právě Tycho Brahe je proto tak báječnou osobností, že na velmi vysoké úrovni ovládá vnější astronomii, že objevuje tisíce hvězd a

dalších skutečností, a přitom v duši chová spirituální působení velkých mocností, že celou Evropu uvede v úžas, když směle a troufale předpoví smrt sultána Sulejmana.

Vidíme, že ze spirituálního poznání přírody, které v roce 1250 začíná a které před nás předstupuje v takových duchách, jako je Agrippa z Nettesheimu, se pozvolna vylupuje to, co je později jen vnějším přírodním působením; zatímco to vnitřní, spirituální setrvává v onom tajuplném proudu, který je nám znám jako rosikrucianství. Tady pak plynou oba proudy dál.

Je ovšem pozoruhodné, že toto vylupování se ukazuje dokonce i v rámci jednotlivých osobností. Už jsem jednou - hned v počátku našeho německého hnutí - upozorňoval, že u jedné osobnosti z 15. století se objevuje to, co zde pokračuje v podobě spirituálního hnutí, spojeno dosud s jistými vědomostmi o přírodě, že to spirituální je pak odvrženo a vše žije dál čistě vnějším způsobem. Můžeme to sledovat na jedné jednotlivé individualitě, na Mikuláši Kusánském.

Už když ho jen čteme - a zde lze udělat víc, než jej pouze číst - už při jeho čtení se ukazuje, jak u něj bylo ještě spojeno hluboké spirituální nazírání s vnějšími vědomostmi o přírodě, zejména tam, kde na sebe bere matematické formy. A protože věděl, jak obtížně toho lze dosáhnout v době směřující víc a víc k vnější učenosti, nazval své dílo z jisté světově historické skromnosti *Učená nevědómst, Docta ignorantia*. Samozřejmě tím nechtěl vyjádřit, že je zvlášť velký hlupák, nýbrž že to, co říká, přesahuje to, co se bude nadále rozvíjet jako pouhá vnější učenost. Kdybychom chtěli použít jedno dnes velmi oblíbené slovo, mohli bychom říci: Tato „učená nevědómst“ je nadučeností*.

Pak se Mikuláš Kusánský, jak víte, opětovně narodil - a sice v tomto případě velmi záhy - jako Mikuláš Koperník. Tatáž bytost, která byla v Mikuláši Kusánském, působila dále v Mikuláši Koperníkovi. Ukazuje se však, že právě v oněch dobách lidská ústrojnost natolik pokročila fyzickým směrem, že celá hloubka Mikuláše Kusánského mohla v Koperníkovi působit jen tak, že vznikla ona vnější fyzická vesmírná soustava. To, co žilo v Kusánském, bylo jakoby přefiltrováno; co bylo spirituální, bylo odvrženo a přeměněno ve vnější vědění.

Velmi názorně tu vidíme, v jak krátké době měl působit onen mohutný impuls z roku 1250, jenž byl jeho časovým středem. A to, co na Zemi v ten čas proudilo, po svém dále působilo. Působilo to ve dvou proudech, z nichž jeden je materialistický (a ještě materialističtější se stane) a druhý usiluje o spiritualitu a projevil se zvláště v tom, co nazýváme rosikrucianským zjevením, jež nejintenzivněji vyvěralo právě z tohoto výchozího bodu, i když se šířilo už i dříve.

Vidíte tedy, že máme určité období trvající šest až sedm, osm tisíciletí, v němž vývoj Země prochází důležitým cyklem s ohledem na historické skutečnosti, do nichž je lidský vývoj začleněn. Takovéto cykly jsou zase protínány jinými cykly, neboť na vývoj Země působí nejrůznější periodické síly. Jen když tyto síly rozložíme, když jednotlivé síly poznáme a zjistíme, jak se společně utvářejí, můžeme postupně odhalit pozadí toho, co se na Zemi děje. Působením všech těchto sil a zákonitostí je lidstvo vlastně posouváno kupředu, je způsobován lidský pokrok. Víte přece, že jedním jiným proudem byl do našeho století vložen důležitý uzlový bod, který je naznačen v mystériu rosikrucianů: opětovné pohlížení do éterného světa a zjevení Krista v éterném světě. To však náleží k jinému proudu. Mluvím teď spíše o silách, které působí na široké základy historického dění.

Pokud však chceme historickému dění úplně porozumět, musíme vzít ještě v potaz, že takovéto uzlové body vývoje vždy souvisí s jistými konstelacemi hvězd a že též osa naší Země se v roce 1250 nacházela v určitém postavení, takže takzvaná malá osa ekliptiky zaujímalá vůči zemské ose zcela zvláštní polohu. Jestliže tedy vezmeme v úvahu, že to, co se na Zemi děje, je způsobováno velkými nebeskými poměry, pak můžeme již na vnějších klimatických poměrech vidět, že v rámci Země dochází opět ke specializaci a diferenciaci. Tím, že z kosmu jistým způsobem účinkují síly, v pásu kolem Země je tomu tak, že tu máme horké pásmo, pak následuje pásmo mírné a nakonec studené. To můžeme brát jako příklad, jak se na fyzické pláni projevuje to, co je Sluncem a dalšími poměry způsobováno prostřednictvím duchovního dění.

V rámci samotné Země ovšem zase dochází k rozrůžňování; klima je jiné podle toho, máme-li v horkém pásmu co do činění s nížinami, anebo výšinami; na výšinách může být velmi chladno. Proto jsou poměry na týchž [zeměpisných] stupních klimaticky zcela jinak rozloženy, sledujeme-li tyto věci v Africe či v Americe. I v duchovním vývoji však existuje něco, co lze srovnávat s tímto druhem rozrůžňování, takže skutečně v obdobích, v nichž v důsledku konstelace hvězd na Zemi třeba nadále panuje zcela určitý charakter, nastávají v duchu a duši lidí modifikace, zvláštní poměry. To je velmi důležité, neboť tu a tam musí dojít k tomu, že se něco založí na dlouho dopředu.

Jen si uvědomte, že moudré řízení světa - je to samozřejmě řečeno jen jako příměr - si před tisíciletími muselo říci: Je tu skupina duší, které musím připravit, aby mohly v příští inkarnaci vykonat ten či onen úkol. Musí tedy být vytvořeny souvislosti, tak aby třeba malá skupinka lidí, kteří právě něco zcela určitého prožili a jsou inkarnováni na malém kousku Země, mohla prožít něco, co se pro tento okamžik jeví jako bezvýznamné. Když se ale podíváme, jak jsou tyto lidé, soustředění na malém prostoru, v dalším vtělení rozptýleni a právě tím, co na tom malém prostoru získali, později působí pro celé lidstvo, bude věc vypadat úplně jinak. A tak můžeme pochopit, že v dobách, kdy má celkový charakter lidstva zcela určitou podobu, se v odloučených částech kultury objeví něco, co je velmi nápadné a od tohoto celkového charakteru se značně odlišuje. O něčem takovém bych se tu chtěl zmínit, protože jde o věc poměrně aktuální.

Ve Steinthalu u Štrasburku žil [Johann Friedrich] Oberlin. Na Oberlina často poukazyval zvláště přemýšlivý německý psycholog a vědec [Gotthilf Heinrich] Schubert. Oberlin byl svérázná osobnost, která měla na duše lidí zvláštní účinek. Byla to osobnost jasnozřivá - což mohu jen naznačit - a poté co poměrně záhy ztratil manželku, byl skutečně schopen žít s její individualitou tak, jak obvykle žijeme s živým člověkem. Každý den si při tom poznamenával, co se děje tam nahoře, kde žije jeho manželka, a zakresloval to také do geografické mapy nebe a ukazoval ji lidem, kteří byli kolem něj, takže tu byla skutečně celá obec, která se účastnila života, jež Oberlin vedl se svou zesnulou chotí.

Je to zvláštní, zapomenutý příběh, který se odehrál na přelomu 18. a 19. století. Uvážíte-li však, co jsem řekl, poznáte smysl tohoto příběhu. Věci, jaké se ukázaly Oberlinovi, patří k tomu nejvýznamnějšímu, co se v této oblasti v novější době objevilo. Mohu vás snad upozornit, že teď vyšlo velice hezké kulturně-historické dílo zabývající se touto Oberlinovou záležitostí, román od Fritze Lienharda. Najdete v něm neobyčejně podnětnou četbu, nejen s ohledem na osobu faráře Oberlina, ale i na další kulturní poměry té doby. Na podobných skutečnostech, jež lidé snadno podcení a pokládají za náhodu, můžeme vidět, jak se něco takového začleňuje do našeho vývoje, jak to může působit v celkové souvislosti vývoje lidstva. Neboť lidé, kteří jsou tímto způsobem svedeni dohromady a shromáždí se kolem nějaké osobnosti, jež působí jako vůdce, jsou určeni k tomu, aby v pozdějších inkarnacích převzali určité úkoly.

Vidíte tedy - a to jsem vám chtěl dnes předestřít - jak ono velké makrokosmické působení z vesmírných dálav do lidských duší souvisí s tím, co se může odehrávat v nejmenším prostoru. Zvláště zajímavé jsou však tyto věci tehdy, jestliže s nimi spojíme jiný zákon - s těmito velkými uzlovými body vývoje, jakým byl rok 1250. Tehdy se na lidskou duši působilo nejsilněji, čehož si lze ovšem povšimnout méně než převratných změn v kontinentech. Během atlantské katastrofy působili duchové formy v lidských duších nejméně; proto tenkrát takřikajíc ovládly pole mladší hierarchie. A tak se vůbec rozdělují činnosti různých tříd hierarchických bytostí.

Důležité je, abychom poznali, že v těchto cyklických pohybech se opět ukrývají jisté zákony vzestupu a úpadku. Něco z toho jsem již naznačil, když jsem řekl, že v roce 1250 tu byl určitý nápor a poté nastal úpadek, který se projevil v ryze materialistickém proudu. Něčeho takového si můžeme povšimnout častěji. A je zajímavé vidět, jak se v tom, co se odehrává jako dějiny lidstva, střídají vzestupné a sestupné cykly.

Stuttgart, 31. prosince 1910

GA 254